

Problémy a specifika pedagogiky

- současná pedagogika je nucena přihlížet na mnohá specifika pedagogiky, ať už starší či nová a jsou před ní staveny větší či menší problémy
- týká se prostředí školy → výzkumné poznatky ze školní etnografie (popis a vysvětlování prostředí)

Specifika pedagogiky

- specifika a problémy pedagogiky se projevují v přístupu k jednotlivým druhům výchovy z hlediska věku odlišně:
- **předškolní výchova a vzdělávání**
 - uvedení dětí raného věku do prostředí školního typu
 - převládá názor, že předškolní výchova je jen hraní si s dětmi
 - cílem je připravit dítě pro život ve společnosti, rozvíjet dítě a vzdělávat je
 - dva modely mateřských škol - školský model (řazení dětí dle věku)
 - rodinný model (řazení nezávisí na věku, rodinný typ)
- **primární a sekundární nižší výchova a vzdělávání**
 - primární vzdělávání – prvních pět let povinné školní docházky (1.-5.ročník ZŠ)
 - sekundární nižší vzdělávání – čtyři roky povinné školní docházky navazující na primární vzdělávání (6.-9.ročník ZŠ)
 - základní vzdělávání – devět let povinné školní docházky
 - vyučování předmětů na obecné úrovni
 - problematika kvality škol – úroveň vesnice X město
 - problematika velikosti tříd – většinou větší třídy, menší třídy však nesporné výhody
 - problematika efektivity učení – ovlivněna rozdělováním žáků do skupin (různorodé, stejnorodé), organizací výuky
- **sekundární vyšší výchova a vzdělávání**
 - střední školy (nepovinné, ale bez absolvování nemožnost vyššího uplatnění) – dělení na 1.-4. ročník středních škol nebo vyšší stupeň reálných gymnázií = kvinta – oktáva)
 - problémem kvalita a kvantita středních škol (v závislosti na dalším studiu na VŠ) a tím i možnost uplatnění
 - problémem i střední školy soukromého typu – chybí často motivace, školné, hodnocení
- **terciární výchova a vzdělávání**
 - dva typy - první stupeň (bakalářské, magisterské studijní programy a VOŠ)
 - druhý stupeň (doktorské studijní programy)
 - problematikou poměr počtu zájemců vůči kapacitám vysokých škol
 - uplatnění u všech oborů není rovnoměrné
- **výchova a vzdělávání dospělých (andragogika a gerontagogika)**
 - poměrně nízký zájem dospělých o vzdělávání (oproti EU)
 - ekonomicky náročné, využívanější možnost rekvalifikačních kurzů
 - vzdělávání dospělých (celoživotní vzdělávání) uskutečňováno s vidinou lepších platových podmínek
 - zájem zejména o studium jazyků a rozšiřování kvalifikace v oboru
 - neopomínána ani možnost vzdělávání seniorů (univerzita třetího věku)
- uplatnění na trhu práce
 - míra nezaměstnanosti v ČR stabilní, bez větších poklesů
 - některé obory populárnější, jiné méně → projevuje se nabídkou pracovních míst
 - společenské obory populární, technické obory menší uplatnění

Problémy pedagogiky (v jednotlivých pedagogických oblastech)

- terminologie pedagogiky

- nepřesná a nejednotná, jinak chápána veřejností, odborníky a ve světě
- veřejnost – pedagogika souborem návodů a postupů používaných učitelem při vyučování
- odborníci – dělení na část teoretickou a praktickou, věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou
- problém i v pojetí pedagogiky jako pojmu v různých zemích
- zahraničí- Německo (autonomní monodisciplinární vědní obor orientovaný k filosofii)
 - Francie (sociální věda a multidisciplinární obor)
 - Anglie, USA (ve smyslu multidisciplinárních oborů pokrývajících edukaci)
- často také chybí literatura nebo není sjednocena

- autorita

- moc uplatňovaná v souladu s hodnotami ovládaných za využití přijatelné a schválené formy
- aspekt pozitivně či negativně ovlivňující výchovu
- pokud pedagogům schází vede k rozkladu skupiny a neúčinnosti výchovy

- emoce

- psychický stav pramenící ze subjektivního prožívání vztahu k něčemu a někomu
- citová vazba mezi učitelem a žáky klíčová
- nepřeceňovat, ani nepodceňovat roli emocionality ve výchovně-vzdělávacím procesu

- pozornost

- psychický proces, soustředěnost duševní činnosti člověka po určitou dobu na určitý objekt, jev nebo činnost
- schopnost udržet si pozornost žáků
- pozitivně tuto schopnost ovlivňuje autorita, motivace a zajímavost výkladu

- funkční gramotnost

- vybavenost člověka pro realizaci různých aktivit potřebných pro život v současnosti
- lidé, kteří neumějí číst a psát jsou označováni za negramotné
- problémem zejména rozvojových zemí, u nás negramotnost 1 - 3 %
- důležité zkoumat příčiny vedoucí k funkční negramotnosti – dva faktory
 - pedagogické faktory – obsah školního vzdělávání není plně zaměřen na osvojování činností uplatnitelných v praktickém životě
 - socioekonomické a sociokulturní faktory – u lidí z určitých sociálních vrstev významně vyšší výskyt funkční negramotnosti (sociálně patologické rodiny, některé etnické skupiny, současná vizuální kultura a pasivní konzumace)

- multikulturní výchova

- transdisciplinární oblast spojující přístupy pedagogiky, kulturní antropologie, interkulturní psychologie, sociologie
- proces jehož prostřednictvím si jednotlivci mají utvářet dispozice k pozitivnímu vnímání a hodnocení kulturních systémů odlišných od jejich vlastní kultury
- konkrétní vzdělávací program zabezpečující žákům z etnických, rasových, náboženských minorit učební prostředí a vzdělávací obsahy přizpůsobené specifickým jazykovým, kulturním potřebám žáků
- problémem je, zda u takovýchto skupin uplatňovat programy stejné jako pro žáky české nebo zda vytvářet pro tyto žáky programy speciální a specifické
- problémem také samotné uplatňování edukačních konstruktů multikulturní výchovy v edukační realitě → výzkumně prozatím nepostiženo
- tři výzkumné problémy této oblasti :
 - v jakém věku dětí a z jakých zdrojů vznikají negativní postoje vůči příslušníkům jiných ras nebo etnik

- jaké jsou současné postoje mladých lidí k imigrantům
- jaký je vliv školního kurikula jako jednoho ze zdrojů kulturních předsudků
- vždy klást důraz na potlačování rasistických a xenofobních projevů vůči žákům jiných ras a etnik
- **spolupráce rodiny a školy**
 - rodina a škola musí spolu komunikovat a kooperovat, oblast teorie partnerství rodiny a školy
 - rodina i škola vzdělávají a vychovávají – základní výchovně-vzdělávací instituce
 - realita však často odlišná
 - škola často pojmána jako nutnost a rodiče se školou odmítají komunikovat → negativní pro dítě
 - opakem angažovanost rodičů pro školu → pozitivní vliv na dítě
 - vztahy mezi školami a rodiči spíše stagnují než by byly zintenzivňovány
- **alternativní a inovativní školy**
 - nutnost teoreticky oddělit pojmy alternativní a inovativní škola
 - rozhodujícím kritériem pro posouzení o jakou školu se jedná je odlišnost od standardu převládajícího ve vzdělávacím systému
 - alternativní škola – vzdělávací instituce vyznačující se nějakou pedagogickou specifičností, na rozdíl od standardní, běžné školy
 - alternativní přístupy pochází většinou ze zahraničí a jejich využití je velmi přínosné ve výchovně-vzdělávacím procesu
 - inovativní škola – škola, která přešla od spontánních dílčích inovací k podstatným systémovým změnám v cílech, metodách a organizaci vyučování
 - inovativních škol v ČR velmi málo, jsou prakticky součástí alternativního školství
 - pedagogická teorie studuje alternativní školství z hlediska historie :
 - alternativních škol a přístupů (navazuje zejména na reformní školství a nejznámější školy jsou waldorfská, montessoriovská, freinetovská, jenská, daltonská a winnetská)
 - moderních typů alternativních škol (otevřená škola, zdravá škola, magnetová škola, škola bez ročníků, angažované, autentické, prožitkové, aktivní učení)
 - rozdíly mezi státními a soukromými školami (většina alternativních škol jsou školy soukromé)
 - problém – jak efektivně financovat soukromý sektor v oblasti vzdělávání a výchovy
- **evropská dimenze ve vzdělávání**
 - princip postupující vzdělávacími systémem, podporující chápání širších evropských souvislostí a perspektiv vzdělávání
 - úkol zavádět do školního kurikulu témata umožňující žákům a studentům osvojit si vědomosti o jiných evropských národech a etnicích
 - programy týkající se vzájemné výměny studentů (TEMPUS, SOCRATES)
 - často však výchova „k evropanství“ bývá na základních školách plně opomenuta
 - zařazovat do souvislosti s „výchovou k lásce k vlasti“
 - pedagogický výzkum evropské dimenze odhaluje problémy a nové úkoly:
 - změna myšlení mladých lidí ve směru k evropanství
 - osvojení si pozitivních a tolerantních postojů k příslušníkům jiných národů a etnik
 - projevení pozitivního vlivu tohoto typu vzdělávání na eliminaci předsudků mezi příslušníky jednotlivých národů a etnik
 - oblast není dostatečně zpracována
 - problém – předsudky při přijímání studentů z jiných zemí (rasismus, xenofobie, snižování možností našich studentů na přijetí na VŠ)
- **kázeňské problémy na základních školách (zejména šikana)**
 - poměrně velký problém se kterým se setkávají učitelé na většině ZŠ

- existuje několik typologizací kázeňských problémů (CANGELOSI, J. *Strategie řízení třídy*) :
 - vandalismus
 - násilné jednání vůči žákům (šikana)
 - násilné chování vůči učitelům
 - jednání a chování žáka pod vlivem alkoholu
 - jednání a chování žáka pod vlivem drog
 - kouření
 - pozdní příchody a chození za školu
 - podvádění při testech
- jednotlivé problémy ještě děleny do dvou oblastí – lehčího a těžšího charakteru
- na školách převažují problémy lehčího charakteru (vyrušování, absence domácích úkolů, pozdní příchody do školy)
- z problémů těžšího charakteru se na školách nejčastěji vyskytuje násilné jednání vůči žákům (šikana) – fyzické nebo psychické týrání žáků
- důležité odhalení projevů a řešení
- nutno dodržovat základní pravidla přístupu, odhalování a řešení kázeňských problémů
- problematikou šikany se u nás zabývá Bendl, Kolář, Říčan ad.
- **environmentální výchova**
 - budování pozitivního vztahu k přírodě, který je základem šetrného a předvídatého chování a jednání
 - děti musí být vedeni k co nejšetrnějšímu chování k přírodě a jednání ve smyslu nutnosti nepoškozovat přírodu
 - výchova a vzdělávání jak ve škole, tak v pomáhajících institucích (např. Lipka), ale klíčové postupně budovat ekologicky šetrné myšlení a jednání u rodičů dětí
 - problém – nevhodná medializace ekologické a environmentální problematiky, převažují názory značně diskutabilní

Literatura : CANGELOSI, J. *Strategie řízení třídy*. Praha : Portál, 1994.
 HORKÁ, H. *Výchova k 21. století*. Brno : Paido, 2000.
 JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno : Paido, 1999.
 KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002.
 PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava : Amosium servis, 1995.
 PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.
 PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha : Portál, 2000.
 PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, 1999.
 PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2001.
 SVOBODOVÁ, J., ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno : MSD, 2007.